

על מאבק חברתי בתנאים של טרור קונבנציונלי וגרעיני

חלק ראשון: אידיאולוגיה ופוליטיקה של טרור

:: אבנר כהן

פועל בהתאם למודל של מלחמת התשה. לעומת זאת הטרור הבלתי-קונבנציונלי, כפי שהוא מתבטא למשל בחתירתה של איראן להשגת יכולת גרעינית, מתנהל על פי אסטרטגיה הפוכה. אם לפרש את תורתו של אחמדינג'אד כפשוטה, מאמצי ההתחמשות של איראן מכוונים להביא להשמדתה של מדינת ישראל באבחה אחת. מטרותיו של טרור זה, כך נראה, אינן ארוכות-טווח אלא קצרות-טווח, והוא אינו פועל במסגרת של התשה אלא חותר להביא את העימות להכרעה מהירה.

מאחר והחמאס והחיזבאללה (הטרור הקונבנציונלי) נחשבים לחלק מ"ציר הרשע" המונהג מטהראן (המזוהה כאמור עם הטרור הבלתי-קונבנציונלי), יש מקום לשאול כיצד מסגרת פוליטית אחת יכולה להפעיל שתי אסטרטגיות הסותרות זו את זו. אולם סתירה זו עשויה להיפתר אם נתמקד באפקט המידי של הפעילות הטרוריסטית על התודעה הציבורית. מהיבט זה אין להתייחס אל ההצהרות המתלהמות של דוברי הטרור כאילו הן מכוונות למסור לנו מידע נייטרלי אודות האידיאולוגיה שלו ויעדיו. אין לנו כל סיבה להאמין שהטרוריסטים מתנדבים

התקופה שנפתחה באירועים הדרמטיים של פיצוץ מגדלי התאומים, מצטיירת לעצמה בצבעים קודרים. אל שלל הבעיות והמתחים שהתהוו על רקע תהליכי הגלובליזציה, מתווספים איומים הולכים ומתרבים של טרור קונבנציונלי ובלתי-קונבנציונלי. פעילותו של "אל-קעיידה" מתרחבת וארגונים מקומיים השואבים את השראתם ממנו צצים כפטירות אחר הגשם. מאמצייהן של איראן וצפון-קוריאה לייצור נשק להשמדה המונית נמשכים למרות כל האזהרות האמריקאיות והאחרות, והם עלולים לרוקן מתוכן את האמנה למניעת ההפצה של נשק גרעיני. חרדות ישנות מימי המלחמה הקרה, שנדמה כאילו כבר מזמן שקעו בתהום הנשייה, מתעוררות מחדש, ואליהן מצטרפות חרדות חדשות ובלתי מוכרות. הטרור בצורתו השונת הופך לחלק בלתי נפרד מהקיום.

שתי צורות הטרור כתופעה אחת

השלכותיה של התפתחות זו הן מורכבות ומסועפות. במסגרת מאמר זה נדון רק בהשפעותיה על המאבק החברתי בכלל, ועל המאבק החברתי בישראל, אחרי המלחמה בלבנון, בפרט. תחילה יש להבהיר מדוע, בניגוד למה שמקובל לחשוב, מבחינה חברתית מהוות שתי הצורות של הטרור (הקונבנציונלית והבלתי-קונבנציונלית) תופעה אחת. רק לאחר מכן ניתן לדון במשמעותה של תופעה זו.

הטרור הקונבנציונלי, דוגמת זה המכוון על ידי החמאס או החיזבאללה כלפי מדינת ישראל, אינו מכוון להביא להכרעה צבאית קרובה. בהתאם להצהרות רשמיות של דובריו הוא מוכן להפסיד קרבות רבים מאד, מתוך הנחה שעצם התמשכותם (של הקרבות) מבטיחה את הניצחון הסופי במלחמה. על-פי הכרזות אלו, מטרותיו של טרור זה הן ארוכות-טווח, והוא

פעילותו של "אל-קעיידה" מתרחבת וארגונים מקומיים השואבים את השראתם ממנו צצים כפטירות אחר הגשם. מאמצייהן של איראן וצפון-קוריאה לייצור נשק להשמדה המונית נמשכים למרות כל האזהרות האמריקאיות והאחרות, והם עלולים לרוקן מתוכן את האמנה למניעת ההפצה של נשק גרעיני.

כמובן לא רק מקרבם, ולא תמיד מתוך בחירה חופשית של הקורבנות), אולם מה בעניין התמורה המובטחת, הניצחון הממתין בחיק העתיד? הקורבנות הם עובדה, התמורה עבורם היא עניין שבאמונה, ולא לחינם נאמר ש"פתי מאמין לכל דבר" ו"שומר פתאים ה'" (כי מן הסתם אלו המאמינים לכל דבר אינם מיטיבים לשמור על עצמם). מכל מקום אם נחזור לטיעון שהוצג קודם, הרי שאם ארגוני הטרור פועלים מתוך התכוונות לערעור הביטחון והיציבות בהווה, ולא רק מתוך תקווה להכרעה מהירה או איטית בעתיד, נראה שהם מונחים על ידי שיקול דעת הגיוני ולא על ידי אמונה עיוורת בחזיונות תעתועים.

קו מחשבה זה עשוי לסייע גם בפתרון התעלומה הנוגעת לפרסום הרעשני שעושים האיראנים לכל שלב בהתקדמותם לקראת נשק גרעיני. האם אין בפרסום זה משום פרובוקציה המזמינה סנקציות אם לא פעולה צבאית נגד איראן? והאם לא נאמר כבר במערבון הידוע "shoot, don't talk..." אולם בהנחה שהמטרה בטהרן מייחס ערך לאפקט המיידי של האיומים על הלך הרוחות בעולם ככלל, ובמזרח-התיכון בפרט (כולל גם התוצאות הפוליטיות והמדיניות של הלך רוחות זה), הופכת מדיניות הפרסום שלו לרציונלית יותר.

אבל מהו הקשר בין התודעה הציבורית המפנימה את נוכחותו המתמדת של הטרור לבין הבעיות הנוגעות למאבק לשינוי הסדר הכלכלי-חברתי? שני החלקים הבאים של המאמר אשר יופיעו בגיליונות הבאים של 'חברה' יוקדשו לדיון בסוגיה זו. בחלק השני נתייחס להיבט הסובייקטיבי של הטרור (השפעתו על התודעה הבלתי ביקורתית החווה אותו באופן ישיר או מתווך). בחלק השלישי יטופל ההיבט האובייקטיבי שלו (משמעותו מנקודת הראות של התודעה הביקורתית המנתחת אותו). בסיכום נעמוד על הזיקה בין שני היבטים אלו והשלכותיה על עיכובו ו/או עידודו של המאבק החברתי.

מרצונם החופשי לחשוף לפנינו את השקפותיהם ודעותיהם, ואין לנו גם כלים לבחון את אמינות הצהרותיהם בהקשר זה. אולם יש לנו אפשרות לאמוד את השפעת ההצהרות על יצירת אווירה, מצב-רוח או אקלים חברתי. מנקודת ראות זו, ההכרזות על מטרות הטרור אינן אלא אחד האמצעים שלו. המסר הטרוריסטי בין אם הוא מופיע בדמותה של הצהרה בעלת אופי קנאי או נקמני, ובין אם הוא מועבר באמצעות פעולה רצחנית, זורע בהלה, ומערער תחושות של חוסר-ודאות וחוסר יציבות.

מה המשמעות של כל זה?

פרשנות זו מיישבת את הסתירה בין הטרור הקונבנציונלי המדבר על התשה ארוכת-טווח לבין הטרור הבלתי-קונבנציונלי המכריז על הכרעה קצרת-טווח. כל שניתן לדעת אודות שני הטיפוסים של הטרור הוא ששניהם משפיעים על האטמוספירה הציבורית בהווה באותה צורה, כלומר שניהם כאחד מערערים את הביטחון בכל מה שנוגע לעתיד.

במאמר מוסגר נעיר כי מן הסתם יש בפרשנות שהובאה גם מענה מרומז לתמיהות המתעוררות בהקשר לאופן בו מציג את עצמו הטרור לסוגיו. האידיאולוגיה הרשמית של הטרור הקונבנציונלי דוגמת זו של החמאס, הג'יהאד ושאר מרעין מתארת כאמור את פעילותם של ארגונים אלו כאילו אין היא מכוונת להשגת יעדים כלשהם בהווה אלא רק בעתיד. הם מתפארים במסירותם, ובקורבנות שהם מוכנים להקריב בתמורה לניצחון הסופי, המונח אי-שם הרחק מעבר לאופק. קשה להטיל ספק בקורבנות שארגוני הטרור מקריבים

בהתאם להצהרות רשמיות של דובריו הוא מוכן להפסיד קרבות רבים מאד, מתוך הנחה שעצם התמשכותם (של הקרבות) מבטיחה את הניצחון הסופי במלחמה.

מהיבט זה אין להתייחס אל ההצהרות המתלהמות של דוברי הטרור כאילו הן מכוונות למסור לנו מידע נייטרלי אודות האידיאולוגיה שלו ועדיו. אין לנו כל סיבה להאמין שהטרוריסטים מתנדבים מרצונם החופשי לחשוף לפנינו את השקפותיהם ודעותיהם.

קו מחשבה זה עשוי לסייע גם בפתרון התעלומה הנוגעת לפרסום הרעשני שעושים האיראנים לכל שלב בהתקדמותם לקראת נשק גרעיני. האם אין בפרסום זה משום פרובוקציה המזמינה סנקציות אם לא פעולה צבאית נגד איראן?

קצרה בקרחה

ועוד על פעילותם של אנשי עסקים בשירות המדינה: "הפעילות של נוהי דנקור מדהימה", מחמיא בילסקי, "ז'ר הסוכנות, לשתופו העסקי, "אדם פרטי שקם בבוקר וכל יום שואל מה עוד אני יכול לעשות. השילוב איתו ועם הממשלה הוא שילוב שעונה על הרבה מאוד צרכים, מדובר בשילוב מנצח". אז בשביל מה צריך את תקציב המדינה אם יש כל כך הרבה דברים פרטיים?

ד"ר אבנר כהן מלמד בחוג להיסטוריה ובחוג ללימודים רב-תחומיים במכללת אורנים